

ЦЕНАТА НА УСПЕХА?

Петър Бобев е автор на десетки книги, които — ако съдим по тиража — имат успех сред читателите. Петър Бобев неведнъж е ставал мишена за стрелите на критиката.

От тези факти могат да се направят два извода: че литературната критика се разминава с вкуса на масовия читател, или че този вкус е под всякаква критика. Изводите са еднакво популярни, еднакво недоказуеми и противоположни...

За да излезем от този омагьосан кръг, предлагам да тръгнем по друг път: да видим какво съдържа последният му роман „Зеленият вампир“, кои са главните му отличителни белези — и кое от тях вероятно е причината за успеха (тираж 60 117)...

Поначало книгите на Петър Бобев — впрочем не претендирам, че съм чел всичките — имат един солиден „познавателен пласт“. Това може да бъде някаква естественонаучна хипотеза или историческа версия, умело съчетана с множество мимоходом поднесени любопитни подробности. Така е и в „Зеленият вампир“ — тук диапазонът на познанието се движи от сведенията и миналото и природата на Мадагаскар до допускането, че на Земята може да съществува и друг разум, освен човешкият; и до апокалиптичната картина на една „паразитна цивилизация“, която може да се възприеме и като предупредителна алегория... Не ще и дума, най-силната страна на романа е именно тази (както се възторгва Е. Коларова в послеслова, „...къде и кога би прочел, и въобще би ли прочел юношата всичко това, ако не е поднесено в занимателната форма на приключенски фантастичен роман?“).

Но преди да стигнем до „занимателната форма“, нека отбележим чисто белетристичната „недостатъчност“ на романа: елементарен сюжет, изтъкан от случайности; сух, предимно информативен диалог; бледи, неиндивидуализирани образи. Впрочем, героите са схематични и в още едно отношение — както и следва да се очаква, отец Доминик е злодей, носител на всички човешки недостатъци, а биологът Стамов — негов антипод. Не бих си позволил да сметна за грях на П. Бобев тази художествена „недостатъчност“ — тя е отличителна черта на немалка част от научната фантастика (която й пречи да прерасне в пълноценна литература), но ясно е, че не с това „Зеленият вампир“ привлича читателя.

Тогава с какво? Ами ето — с приключенския елемент: в романа има и пиратско съкровище и гонитби и преследвания, и схватки с хора, животни или хищни растения... Да не говорим, че — по правило — в края на всяка глава героят е в смъртна опасност, за да научим от по-следващата как се е спасил (смъртта, и то на отрицателния герой, е разрешена едва малко преди финала).

Ако това е цената на успеха, всеки писател решава сам струва ли си да я приеме. А аз искам само да обърна внимание, че тази цена май се плаща два пъти. Пренебрежението на сериозните ценители, бележките на критиката се понасят по-лесно — в името на масовия читател; но какво гарантира, че този „масов читател“ ще се заинтересува от познанията, които искаш да доведеш до него, а няма да се задоволи единствено с приключенската фабула?

Но за какво тогава е платена тази цена? Само за високия тираж?